

הלכות תפלה צאצב

ובמדינות אלו אין להתפלל בבתי שוקיים של פשתן אם לא ילבש עליהם אנפלאות¹³ (שקורין ואק"י¹⁴) שגנאי הוא לעמוד בפני הגדולים בבתי שוקיים של פשתן בלבד ומכל שכן כשנועלין סנדל (שקורין פאנטאפיל¹⁵) שהעקב מגולה (אבל כנאפלאות מותר להתפלל אף בלא בתי שוקיים מאחר שיש לו אזור להפסיק בין לבו לערוה או שבגדיו מונחים ממש על בטנו כמ"ש בסעוף ב').

וכן אין ללבוש בשעת התפלה בתי ידים כדרך עוברי דרכים¹⁶:

ז דרך החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהן עטופים¹⁷ ומנהג החכמים הראשונים¹⁸ כשהיה שלום בעולם היו מתקשמים בנגדים נאים¹⁹ ומתפללים משום הבון²⁰ כי כלומר התנאה לפניו²¹ ובעת הזמן היו עומדים כעבד לפני רבו שמשלך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב וחובק את ידיו באצבעותיו²² מאימת רבו ויראתו²³ דהיינו שהוקו אצבעותיו של ידיו זה בשל זה כאדם ששוכר אצבעותיו כשמצטרף²⁴ ויש מהעובדים שהיו עושים כן אף בעת שלום²⁵.

ומכל מקום טוב לזהר שלא לחבוק אצבעותיו בעת שלום כי בזה מוריד דין על עצמו אלא יניח ידיו זה על זה כפותין²⁶ כמ"ש בסימן צ"ה²⁷:

צב הנצרך לנקביו ודין רחיצה ושאר הכנות וכו' סעיפים:

א גופו כיצד? היה צריך לנקבו אל התפלל עד שיפנה²⁸ משום שנאמר²⁹ הכן לקראת אלהך ישראל³⁰ ואם התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל³¹ במה דברים אמורים בגדולים אבל בקטנים א"צ לחזור ולהתפלל ואפילו בגדולים אינו צריך לחזור אלא כשהינו יכול להעמיד עצמו שיעור הילוך פרסה³² אבל אם יכול להעמיד עצמו שיעור הילוך פרסה יצא כרעובד אבל לכתחלה³³ לא יתפלל בגוף משוקין³⁴ אפילו אם יעבור זמן התפלה³⁵ עד שיפנה ואפילו בדברי תורה אסור כל זמן שגופו משוקין³⁶ ויש מי שמתיר³⁷ אפילו לכתחלה אם יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה ויש לסמוך על זה אם הוא בענין שכעוד שיפנה יעבור זמן התפלה³⁸:

ג עמוס ד, יב. ברכות שם. וראה לעיל מהר"ב סי' א סוף סי' ע"ט.
 ד ברכות שם. וראה תוספ"א ברכות פ"ב ה"ט. ראב"ן ברכות סי' קסא. אור זרוע ח"א סוף סי' קלא. מאיר ברכות שם (שהביאו רק לימוד זה).
 ה רמב"ם פ"ד מהל' תפלה ה"ג. מור וש"ע שם. וראה ערו"ל לעיל סי' ע"א וע"ט.
 ו מ"א סי' א. ע"י קונטרס אחרון (לא הגיע לדיון).
 ז רב ששת שם. שהיא ח' אלפים אמה (לקמן סי' ק"ח).
 ח רא"ש ברכות פ"ג סי' כו.
 ט רמב"ם שם. הרב רבינו יונה ברכות שם (ד). א ר"ה אבל. רא"ש שם. כ"ו ברע"ת הרשב"א בתשובה ח"א סי' קלא. מור וש"ע סי' א. ראה חקרי הלכות ח"ו כג, א.
 י בי"ח. אג"ת זוטא סי' א.
 יא הגהות מיימוניות פ"ד מהל' תפלה אות ה בשם רבינו שמה. רמ"א שם.
 יב ר"ף ברכות שם. כ"ה ברע"ת רש"י ברכות שם ד"ה ועד.
 יג מ"א סי' א.

כו בי"ח. מ"א סי' ה.
 כז גר"ם.
 כח נעלי בית.
 כט ג"ח וכו' א שם.
 ל רמב"ם פ"ה מהל' תפלה ה"ה. ש"ע סי' מ"ו.
 לא רב כהנא בשבת שם ג, א.
 לב סו"ד וכו"א סי' מ"ו. וראה לקמן סי' צה סי' ה.
 לג ראה לעיל מהר"ב סי' א סוף סי' ע"ט.
 לד רש"י שבת שם ד"ה הבין.
 לה רש"י שם ר"ה ופ"ה. מהר"י אבוהב חובב כב"י סי' צה. בי"ח שם. אג"ת זוטא שם סי' ב.
 לו ע"ל לקמן סי' צה סי' ה.
 לז ע"י אג"ת זוטא שם וסי' מ"ו סי' צה סי' ג.
 לח רבא שם (ראה כ"י סי' צה).
 לט סי' ע"ט שם.
 מ סעף ה.

סימן צב

א מור. ראה לעיל ריש סי' צ.
 ב ברייתא ברכות כג, א. מור וש"ע סי' א.

הלכות תפלה צב

רפו

ב וכל זה כשהוצרך קודם התחלת התפלה¹¹ אבל אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה בין לקטנים בין לגדולים אם יכול להעמיד עצמו עד שסיים תפלתו יעמוד עצמו ולא יפסיק אפילו לקטנים באמצע תפלתו¹².

ואם אינו יכול להעמיד עצמו יפסיק לגדולים אבל לקטנים לא יפסיק¹³ ואפילו מים שותתין על ברכיו ממתין עד שיכלו המים וחוזר לתפלתו וא"צ להרחיק כמ"ש בס"ע¹⁴.

אבל באמצע קריאת שמע וברכותיה אם רצה מרחיק ומטיל מים¹⁵ ואם רצה קורא כדרכו ומעמיד עצמו עד שסיים תפלתו אבל לגדולים צריך להעמיד עצמו אם יכול ולא יפסיק אפילו בקריאת שמע וברכותיה (או אפילו בפסקי דומרה מברוך שאמר ואילך¹⁶).

והוא שאינו מתאחד כל כך בענין שיהא בו משום כל תשקצו¹⁷ כשמעמיד עצמו אף ע"פ שאינו יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה¹⁸ אבל אם הוא בענין שיש בו משום כל תשקצו מפקח בין לקטנים¹⁹ בין לגדולים באמצע קריאת שמע וברכותיה אבל לא באמצע תפלתו²⁰ ולא התירו להפסיק באמצע תפלתו²¹ אלא משום חשש סכנות נפשות בלבד וכמו שיתבאר בסיומן ק"ד²² וקל וחומר משום איסור כל תשקצו שאינו אלא מדברי סופרים²³ שהם אמרו והם אמרו²⁴ (ואם מרוב דחקו נתעמש או שבקש להתעמש יתבאר בס"י קי"ג) [ק"ג²⁵]:

ג ומ"מ לכתחלה יברוך את עצמו יפה קודם התפלה שלא יצטרך לנקבו אה"כ ויטרוד בתפלתו²⁶ וכן יסיר כיהו וניעו וכל דבר הטורדו²⁷.

ואה"כ²⁸ צריך להרוץ ידיו במים²⁹ אע"פ שנוטל ידיו שחרית כיון שנגע במינופת אחר נטילת שחרית³⁰ ומ"מ לא יברך על החיצה זו אם כבר בירך על נטילת שחרית³¹ מטעם שנתבאר בסיומן³²:

ד ואם אין לו מים צריך לחו(ו)ר אחריהם עד פרסה³³ אם הוא בדרך והמים נמצאים לפניו ברחוק פרסה ויכול להגיע אליהן קודם שיעבור זמן התפלה והוא שהולך יחידי

יז השבי"א בתשובה היא ס"י קלא. שיע' ס"ב.
יח ראה לקמן ס"י קג סוף ס"ב.
יט ראה רשב"א שם, הובא בגמ"א ס"ק ב.
יז ס"א וס"ג, ושם בס"ב שאם מים שעל גופו מנוסין, ונפלו בארץ מרחוק ר"ל וכו'. וראה לעיל ס"י ז סכ"ח.
יח ראה רשב"א שם. שיע' שם.
יט ראה תהלה לרד"ק ס"ק ב.
כ דרכי משה ס"ק א ברע"ט ש"ת תרומת הדשן ס"י מו. ודח"א ס"ב.
כא השעיר בהו (לפי ששהו יז) ראה לעיל ס"י ג מהח"ב ס"א וש"ג, ובסודרו (הנהגות בית דבסא) ר"ה ולא ישהה. ועוד הביא שם רעה ב', הכל שיוכל להעמיד עצמו עד כדי הילך פרסה אין משום כל תשקצו.
כב ברע"ט ס"י ג סכ"ח. אבל במהר"ב לעיל שם הביא רעה שבתקנים אין בהם משום כל תשקצו, רק משום סכנת וש"ג.
כג ח"א ס"ק ב, עפ"י סמ"ג עשין יז. אבל לעיל שם פסק דאפילו בברכות ק"ש לא יפסיק, ובסדר שם פסק דאפילו בפסח³⁴ אין להפסיק כשיכול להעמיד עצמו.

כד ס"א"ב.
כה ראה במהר"ב לעיל שם וש"ג.
כו ראה ערויבין סו. ב.
כז ס"ב.
כח רמב"ם פ"ד מהל' תפלה ה"י. טור ושוע"ט ס"א. וראה לעיל ס"י ב מהר"ק ס"ח.
כט דהב"ח שם. מור ושוע"ט ס"ג.
ל ל לבוש ס"ד.
לא ברכות פו. א. מור ושוע"ט ס"ד. פרטיו ניצו גטילה זו נתבאר לעיל ס"י ד מהר"ב ס"א. סודרו סדר הנטילה.
לב ראה להלן ס"ה וש"ג.
לג ודח"א ס"ה.
לד ס"א. וראה גם לעיל מהר"ב ס"ד ר"א.
לה גזר'א ברכות טו, א לני' דר"ף, ורש"י, דהרשב"א בשם רב האי (ראה אצור הגאונים - הפרושים עמ' 16). רמב"ם פ"ד מהל' תפלה ה"ב. מור ס"י רלג בשם רב עמרם (ס"י פד). שוע"ט ס"ד. וראה לעיל ס"י ז ס"ו לענין תפלה בצבור וש"ג.

הלכות תפלה צב

אבל אם הולך כשיירא א"צ להפדר מן השיירא ללכת יחודי למקום המים¹⁷ ואם צריך לחזור לאחריו למקום מים עד מיל חוזר יותר ממיל אינו צריך לחזור¹⁸.

ואם מתיירא שמא יעבור זמן התפלה עד שייגע למקום המים לא יחזור(1) אחריהם כלל¹⁹ רק ינקה ידיו בצירור או בעפר או בקורה²⁰ או בכל דבר שמונקה²¹:

הן וכל זה כשידיו מלוכלכות או שנגעו במקום מוטונף²² אבל אם אינו יודע להן שום לבלוך אע"פ שהסיח דעתו מהם אחר נטילת שחרית אין צריך לחזור וליטולן ולא לנקותן שסתם ידיים כשרות להתפלה כמו שכשרות לשאר ברכות²³ ויש אומרים²⁴ שהיחס הדעת פוסל להתפלה כמו שפוסל לאכילה²⁵ מפני שהידיים עסקניות הן ושמא נגעו במקום המינופת וכן עיקר²⁶.

ומ"מ אם אין מים מוזמנים לפניו א"צ לחזור(1) אחריהם אם אינו יודע להם שום לבלוך²⁷ שלענין זה יש לסמוך על סברא הראשונה אלא ינקה ידיו בכל דבר שמונקה²⁸ שנקוין מועיל אף לידים של היסח הדעת²⁹ שפסול היסח הדעת הוא משום שמא מורבק בהן מעט ויעה או צואה וכשמונקה יתקנו³⁰.

ואפילו כידים מלוכלכות א"צ לחזור(1) אחר מים אלא כשאפשר אבל כשעומד בתפלה שאי אפשר לזוז ממקומו³¹ ונוצר במקום מוטונף³² די בנקוין עפר או צרורות או מחכך ידיו בכותל³³.

אבל לכתחלה אסור ליגע במקום מוטונף³⁴ (אפילו יש לו מים מוזמנים לפניו שלא להפסיק) בתפלה כמו שיתבאר בס"י צ"ח³⁵:

וְ וכל זה בתפלה אבל לתלמוד תורה די בנקוין בעלמא בכל ענין³⁶ אפילו יש מים מוזמנים לפניו:

ז מקום המטונף הם מקומות המכוסים באדם לפי שיש בהם מלמולי ויעה³⁷ וכן אם חיכך

17 ש"ע שם. עולת תמיד ס"ק ה. אליה רבה ס"ק ג. (וכן הוא כוונת השו"ע סי' רלג שם ומ"ש הט"ז שם ס"ק ב צ"ע.)

18 לביש ס"ח. עולת תמיד שם. וראה בסעף הקודם וש"נ.

19 מ"ט ש"ד (כשם הרא"ש).

20 מ"א ס"ק ג.

21 כדלקמן ס"ק ק"ד וש"נ.

22 רשב"א בתשובה בביהמ"ט לה"ט ס"י קצ"ה, ובה"א ס"י קצ"ב. ש"ע ס"י.

23 ראה בסעף הקודם וש"נ.

24 ראה ספר היראה לרבינו יונה הובא בכל בו ס"י א' רמ"א ס"י.

25 ס"י.

26 ח"א ס"ק ה (ממשמעת שול"ת הרשב"א ח"א ס"י קנ"ג).

27 וכו' לעיל ס"י ד מהד"ב ס"א. מהד"ק ס"ג. לקמן ס"י צ"ב.

28 ס"ג. סדר סדר הנטילה. ובלא"ה אסור, כדלעיל ס"י א מהד"ק ס"ה. ומהד"ב ס"ג.

29 רשב"א שם בשול"ת בביהמ"ט לה"ט ס"י קצ"ה, ובה"א ס"י קצ"ב. וש"ע ס"י.

30 ובה"א ס"י קצ"ב. וש"ע ס"י.

31 כדלקמן ס"י קע"ח. וש"ע ס"י.

32 ש"ע ס"י. וש"ע ס"י.

33 א"י ושא"מ ס"ק ב. דברי המורה פ"ב הברכות אתה למ. וראה ערוך לעיל שם.

34 גמרא שם לגרסת הרמב"ם שם ה"ג לפירוש הבי"ד (ראה ואר"י). ש"ע שם. אבל ראה לעיל ס"י צ שם וש"נ.

35 ראה לעיל מהד"ב ס"י ד ס"א.

36 ש"ע סעף ה. וראה ב"י משור ס"י רל"ג בשם תוס'. ע"י א"י ושא"מ ס"ק ג. וזכח חמודות דברי המורה פ"ב הברכות אתה למ.

37 ע"י ח"א ס"י ד ס"ק כה. ולעיל שם מהד"ק ס"ג וש"נ.

38 ראה לעיל מהד"ב ס"י ד ס"א (לענין כשאין לו מים) וש"נ.

39 וראה בסעף הקבא.

40 רבינו ח"א ס"י ד ס"ק כה. ר"נ פסחים קמ"ב. א ד"ה דילמא).

41 וטור מראב"ה ברכות ס"י ט"ג בשם י"א.

42 ראה לעיל ס"י א מהד"ב ס"ו וש"נ.

43 ב"י בדעת הרמב"ם ריש פ"ד נוהל תפלה ופ"ו נוהל ברכות ה"ב מור בשם הרא"ש, וכשם דאבי"ה שם.

44 מור ס"י רל"ג. וראה לעיל ס"י ד מהד"ק ס"ג ומהד"ב ס"א.

45 לקמן ס"י קע"ח. ע"י לקמן ס"י קצ"ב ש"ש מחלוקת ביה לענין נשיאת כפים.

46 מ"ד כדלקמן ס"י קע"ח. וש"ע ס"י.

47 ש"ע ס"י. וש"ע ס"י.

48 ש"ע ס"י. וש"ע ס"י.

הלכות תפלה צב"ג

רפמ

הראש כמ"ש בס"י קס"ד¹ וכן צואת האוזן וצואת האף הן טינופות ואסור ליגע בהן בתפלה כי אם ע"י בגד²:

ה המשתין לא יתפלל עד שישהה כדי הילוך ד' אמות³ משום נינוצות שבאמת⁴ והמתפלל לא ישתין עד שישהה כדי הילוך ד' אמות אחר סיום תפלתו שכל ד' אמות תפלתו שגורה בפיו ושפתיו רוהשות אבל לאחר ששהה כדי הילוך ד' אמות מותר לו להשתין במקום שהתפלל ומרת חסידות שלא להשתין בתוך ד' אמות של תפלה⁵:

ז הרוקק לא יתפלל עד שישהה כדי הילוך ד' אמות⁶ והמתפלל לא ירוק לרצונו מחמת טיול⁷. עד שישהה כדי הילוך ד' אמות אבל אם נודמן לו רוק מותר⁸ אפילו בתוך התפלה כמ"ש בס"י צ"ז⁹:

י טוב ליתן צדקה קודם התפלה¹⁰ שנאמר¹¹ אני בצדק אחזה פניך:

צג קודם שיתפלל צריך לשהות וכו' ד' סעיפים:

א המתפלל צריך שישהה¹² במקום שמתפלל¹³ שעה אחת קודם תפלתו כדי שיכוין לבו למקום שנאמר¹⁴ אשרי יושבי ביתך ואח"כ יהללוך סלה ושעה אחת אחר תפלתו שלא תהא נראית עליו כמשאוי שממהר לצאת ממנה שנאמר¹⁵ אך צדיקים יודו לשמך ואח"כ ישבו ישרים את פניך וחסידים הראשונים¹⁶ היו שוהין שעה ממש משעות בינונית שזן כ"ד כמעת לעת ולשאר עם דים כשעה מועמת¹⁷ כדי הילוך ב' פתחים שהם ח' מפתחים כמ"ש בסיומן צ"י¹⁸.

יש נוהגין להתפלל מתוך הספר¹⁹ כדי לכיון מאד והכל לפי מה שהוא מרגיש בנפשו:

ב אין עומדין להתפלל אלא מתוך כוונה ראש²⁰ שהיא הכוונה²¹ מאימת הקב"ה²²

ב רש"י ברכות ל, ב ד"ה שדוק.

ג תהלים פד, ד.

ד תהלים קמ, יד.

ה משנה ברכות ל, ב, ברייתא שם לכ, ב.

ו הרב רבינו יונה ברכות שם (כא, א ד"ה חסידים). וראה לקמן סי' צח ס"א. הל' ת"ת פ"ד ה"ה.

ז מ"א ס"ק א. וראה כמ"מ וזח"מ הל' תפלה שם. דברי המדרש פ"ה בברכות אות לו. פרישה אות א.

ח ס"א פ"ט ושי"ג.

ט האר"י ז"ל בשער הבונות טוף ענין בית הכנסת. ועי' לעיל סי' צ ס"ב. לקמן סי' צ ס"ב ס"י צג ס"ה. ס"י ק.

י ק"א ס"ג. ס"י קבץ ס"ל ואלק. ס"י תקח ס"א. ס"י תקבץ ס"י אג"ק ח"ד ע' תלב. ח"י ע' שסב. ח"י ע' א. ח"י ע' קיא ובכ"מ. וראה התועניות תשמ"ג. ח"א ע' 145: כ"ק מ"ה אדמו"ר נהג להתפלל את כל התפלות מתוך הסידור כ"י וכך נוהג גם אני - כפי שראיתיו את הנהגתו של כ"ק מ"ה אדמו"ר.

י"א מ"א ס"ב.

יא משנה שם ברכות ל, ב ורש"י ד"ה כוכב. מור וש"ע סי' ס"ב. וראה לעיל סי' נג ס"ה.

יב ראה לעיל מהדרי"ב סי' א ס"ה ושי"ג. וראה לקמן סי' צג ס"ב. ועי' אג"ק ח"י ע' חלה.

יג ראה לקו"ש ח"ד ע' 69 בהערות.

זו סעיף ב.

נח מהדרי"ב הלכות תפלה סי' ג בשם רוקח. רמ"א סי'. וראה ספר חסידים סי' רנב וכו"ה במדר נש"י למעודה

סי"ג.

נט מניחה כו, ב. מור וש"ע סי' ה.

ס ראה אליה רבה סי' ג.

סא חוסי' מנלה שם ד"ה לא. ספר הבתים בית תפלה שער שבתיך אות ת. מ"א ס"ק ג.

סב ירושלמי ברכות פ"ג ה"ה. הובא בתר"י פ"ג בברכות (ד, א ד"ה א), ורא"ש ברכות שם טוף סי' לג. מור וש"ע סי' ס"ג. וראה לעיל סי' נג ספ"ג.

סג מ"א ס"ק ג. עפ"י דבר רבנו יונה שם (מג, ב ד"ה וא) ורא"ש שם בשם הר"ש הנדר, כפי הירושלמי שם.

סד הרב רבינו יונה שם (ד, א ד"ה א). וראה רא"ש שם. ש"ע סי' ס"ג.

סה ס"ב.

סו כ"ב י, א. מור וש"ע סי' ס"ג. ועי' לעיל סי' נא ס"א ושי"ג. וראה אג"ק ח"א ע' שכד. ח"י ע' עב.

סז תהלים יז, מז.

סיומן צג

א ד' ירושעין לו בין ברכות ל, ב (ורש"י). רמב"ם פ"ד נוהל' תפלה ה"ז. מור וש"ע סי' א.